

6

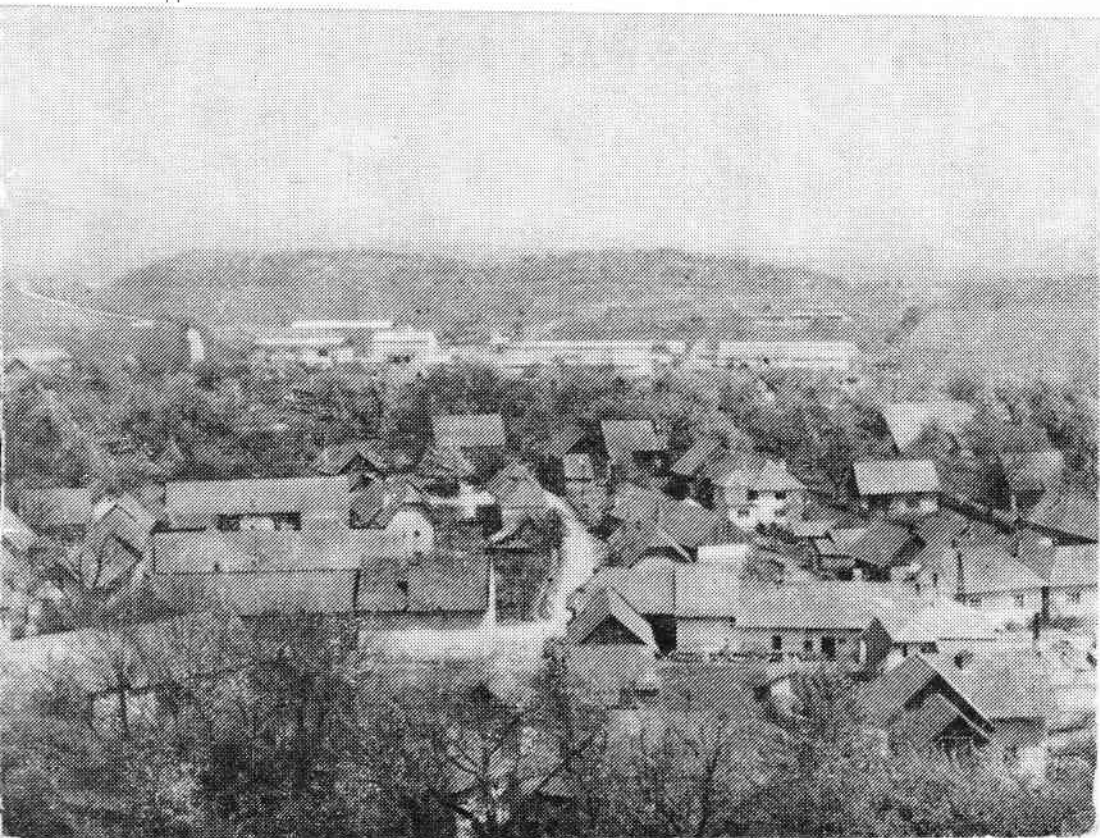
JURAJ FOJTÍK – PETER GULÁR

5

NEPORADZA

0

1321 - 1971

JURAJ FOJTÍK – PETER GULÁR

NEPORADZA

1321 - 1971

Stručný pohľad do minulosti
a prítomnosti obce

1971

Na úvod

Všetko, čo nás obklopuje, má svoju históriu. Majú ju národy, mestá i najmenšie obce. A prichádzajú chvíle, keď sa nad minulosťou zamýšľame a berieme si z nej poučenia.

Veľkým podnetom k takémuto zamysleniu i poučeniu je práve 50. výročie založenia Komunistickej strany Československa, ktoré sme nedávno oslavovali.

Do tohto jubilejného výročia spadá i 650. výročie prvej písomnej zmienky o obci Neporadza.

Je povinnosťou každého kultúrneho človeka poznať dejiny svojho národa, najmä minulosť mesta, obce, kde sa narodil, kde žije. Je zároveň povinnosťou vážiť si prácu našich predkov, chrániť kultúrne, historické i prírodné pamiatky.

Aj obec Neporadza prešla zložitým vývojom. Vzrástla a opeknela. Úsilie jej občanov ocenila vláda Slovenskej socialistickej republiky dňa 28. apríla 1971, keď MNV udelila Čestné uznanie I. stupňa s finančnou odmenou Kčs 100.000.— a titul „Obec 25. výročia oslobodenia Československa Sovietskou armádou“.

Dávnejšia minulosť a najmä svetlá prítomnosť bude iste zdrojom úsilia obyvateľov obce a jej ďalšieho zveľaďovania.

Toto všetko podnietilo napísať stránky dejín obce, zostaviť publikáciu, ktorá by skromným spôsobom prispela k slávnostnej udalosti osláv 650. výročia prvej písomnej zmienky o Neporadzi.

Prírodné podmienky

Poloha

Obec Neporadza leží na južných svahoch Ostrého vrchu (768 m) v Strážovskej hornatine a kataster obce na juhu siaha po záver Bánovskej kotliny. Administratívne patrí do okresu Trenčín; od Trenčína je vzdialená 24 km na juhovýchod.

Chotár

Katastrálnou výmerou 1 445,65 ha patrí Neporadza medzi menšie obce. Chotár má pozdĺžny tvar, smerujúci od najvyššie položeného miesta Ostrého vrchu (768 m) k juhovýchodu. Na východe hraničí s Motešicami, smerom na juhovýchod s Bobotom, na juhu so Svinnou, na západe s Trenčianskymi Miticami a Soblahovom, na severe s Kubrou a Peťovkou, a chotárne hranice na severovýchode uzatvárajú Motešice.

Geologické podmienky

Strážovská hornatina je prevažne zložená z vápencových a dolomitových masívov, zbytkov mohutného druhohorného príkrovu. Tak aj oblasť Ostrého vrchu a Neporadze je zaradená do druhohorného triasu s prevahou vápenca a dolomitu.

Klimatické podmienky

Podnebie chotára vzhľadom na patričnú zemepisnú šírku i výšku nie je stále. Trieštenie podnebia spôsobuje aj nerovnosť terénu. Obec Neporadza s južným územím patrí k mierne teplému a mierne vlhkému okrsku s priemernou ročnou teplotou 8 °C a priemerným počtom zrážok za rok pod 700 mm. Vyššia, zalesnená časť chotára nad 500 m, patrí k mierne chladnému a mierne vlhkému okrsku, s priemernou ročnou teplotou 7 °C a priemerným počtom zrážok za rok nad 700 mm. Najstudenejšie obdobie býva v januári (priemer 4,7 °C), najteplejšie býva v júli. Snehová pokrývka býva slabá, len v oblasti Ostrého vrchu napadne o niečo viac. Počet búrok je normálny a počet dní s hmlou malý. Prevládajúce vetry sú severné a severozápadné. Najsilnejšie sú vo februári, v máji a júli bývajú vetry slabé. Najjasnejšie dni bývajú v auguste, zamračené v novembri a decembri. Oblačnosť sa pohybuje medzi 60—65 %.

Pôdne typy

V opisovanom území prevládajúcim pôdnym typom je stredoeuropská hnedozem. Je to hnedozem, na ktorej pôvodne rástol listnatý les, ktorú človek už značne zmenil obrábaním. Na území, ktoré tvoria vápence a dolomity, vzniká pôdny typ rendzina.

Rastlinstvo a živočíšstvo

Územím chotára prechádza hranica, rozdeľujúca ho na dve oblasti, a to na oblasť karpatskú a oblasť panónsku. Tieto dve oblasti sa navzájom prelínajú. V spomenutej panónskej oblasti sa vyskytuje celý rad teplomilných rastlín, ktoré tu majú severnú hranicu. Charakter lesov v tejto oblasti tvoria borovicové lesy s krovinatým zárastom z driena, svibu, hlohov a liesky. Vyššie polohy pokrývajú bučiny premiešané javorom. Roztrúsene sa nachádza i smrek a smrekovec.

V lesoch sa zachovali vzácne druhy živočíchov, najmä hmyzu (fúzače, bystrušky, drobčičky). Z rýb pstruh potočný (*Salmo trutta*). Z obojživelníkov na vlhkých miestach žije salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), v lesoch sa vyskytuje skokan hnedý (*Rana temporaria*). Z cicavcov sa v lesoch hojnejšie vyskytuje jeleň karpatský (*Cervus alaphus*), srnec hôrny (*Capreolus capreolus*), sviňa divoká (*Sus scrofa*) a líška obyčajná (*Vulpes vulpes*). Vzácnejšie sú kuna hôrna (*Martes martes*), jazvec obyčajný (*Meles meles*), a veľmi vzácne rys (*Lynx lynx*).

Neporadza kedysi...

Najstaršie dejiny Bošianskej a Rožňovej Neporadze

Najstarší záznam o výskyte mena Neporadza pochádza z roku 1269 a je v listine kráľa Belu IV., ktorou v tomto roku ohraničil chotárne medze obce Jastrabie (Višňové). Listina spomína „zem Neporadzu“ patriacu k Trenčianskemu hradu, ktorá susedila s Jastrabím rovnako ako Turná a Mitice. Listina zachovala sa len v originálnom odpise z roku 1521.¹

V 13. storočí bola zem Neporadza ešte nerozdeleným celkom, ktorý sa skladal z chotárov neskorších obcí Malá Neporadza, Svinná, Rožňová Neporadza a zaiste aj Bošianska Neporadza, ktoré sa z neho neskôr vyčlenili ako donácie zemanom. Dnes sa už nedá zistiť, ako to bolo v skutočnosti, ale ak by sme ohraničenie chotárov preniesli do dnešného stavu, tak zem Neparaz by bola Rožňová Ne-

poradza. Vzhľadom na to, že majetok Bošanských bol veľmi starého pôvodu a nevieme, či sa Rožňova Neporadza vyčlenila z bošianskeho majetku alebo z majetku Trenčianskeho hradu, možno v roku 1269 predpokladať už dve Neporadze: jedna patrila Bossányiovcom, druhá Trenčianskemu hradu. Potom v listine spomínaná Neparaz bolo by územie neskoršej Malej Neporadze a Svinnej, ale to už len dohady.²

Obec sama spomína sa prvý raz v roku 1321 ako Pustá Neporadza (possessio Puztanapraz). V tomto roku vrátil ju kráľ Karol Róbert grófovi Barleusovi ako jeho niekdajší dedičný majetok za verné služby a utrpené škody. Obec teda jestvovala už skôr a pred rokom 1321 ju protiprávne až do svojej smrti držal Matúš Čák.

Pomenovanie oboch obcí sa v listinách nasledujúcich rokov neuvádza rovnako, a to sťažuje ich presné topografické určenie: Neuparaz, Neporaz (1337, 1356, 1366), v roku 1357 sa prvý raz spomínajú zreteľne dve Neporadze: Neporadza a druhá Neporadza (possessio Nepracz et alia Neprach), ale okolo roku 1366 aj Horná Neporadza a Pustá Neporadza (Felsewneporaz a Pustaneporaz) ako dve obce, podobne tiež v rokoch 1382, 1413, 1414, 1421, 1433 a 1498. Najčastejšie sa v listinách však spomína len ako Neporaz (1376), Neporad (1382), Neaparaz (1410), Napraz (1426), Neporach (1480), a podobne. V rokoch 1497 a 1516 spomína sa tiež Veľká a Malá Neporadza (Naghneporaz, Kysneporaz), ale medzitým v r. 1503 aj Horná a Dolná Neporadza (Felsewneporacz, Alsoneporacz). To všetko sťažuje určenie, o ktorú Neporadzu ide.³

Porovnaním týchto údajov prišli sme k záveru, že v listinách spomínaná Horná Neporadza, prípadne od konca 15. storočia tiež Veľká Neporadza, bola neskoršia Bošianska Neporadza, a Pustá, prípadne Dolná Neporadza, bola neskoršia Rožňova Neporadza. Už začiatkom 16. storočia sa názvy oboch obcí ustálili na Zemiansku (Bošiansku) a na Rožňovu Neporadzu.

Spomenuli sme už, že v roku 1321 dostal Bánov syn Barleus od kráľa Karola späť Pustú Neporadzu, ktorú im bol zaujal Matúš Čák. Od tejto doby sa členovia rodiny Bossányi (bol to jeden z najstarších rodov v Trenčianskej župe, pochádza z rodu Diviackych a spočiatku boli s rodinou Majthényi spoluvlastníkmi Motešíc) na trenčianskych majetkoch stále delili, alebo si výmenou doplňovali ich získané časti.

V roku 1383 objavuje sa medzi vlastníkmi v Neporadzi v listinách nové meno, aj keď zatiaľ len záložného majiteľa: Ujfalussyovci z Klátovej Novej Vsi (Tökésújfalú). Táto rodina pochádza z Bossányiovskej vetve rodu Diviackych a v počiatkoch tiež používali meno Bossányi.

Veľké rozmnoženie rodiny Bossányi a mnohé delenie rozdrobilo pôvodný majetok.

Do pôvodného rodového majetku, ktorý doteraz držali len rodiny pochádzajúce z rodu Diviackych, začali pomaly prenikať aj cudzí: v roku 1433 založili synovia Jakuba (Gregor, Benedikt a Mikuláš Bossányi) 2 usadlosti v Pustej Neporadzi a 1 usadlosť v Hornej Neporadzi Benediktovi Rozsonovi z Mític.

Onedlho potom v roku 1437 založil Juraj Bossányi (syn Jána) svoj majetkový podiel v Neporadzi Imrichovi Draskóczymu a jeho synovi Jurajovi.

V roku 1469 daroval kráľ Benediktovi Olaszimu Neporadzu, ale všetci Bossányiovci spolu s rodinou Baracskey proti tomu protestovali. Nezachovali sa doklady o tom, či Olaszí majetok skutočne aj prevzal.

Medzitým rozširovali Rožňovci svoj majetok v Neporadzi: v roku 1480 vzali Osvald, Koloman a Ladislav Rožon (synovia Benedikta) do zálohu Malú Neporadzu a pol samoty Neporacky od manželky Imricha Boryho, ktorá im záloh postúpila.

V roku 1495 vymenil Benediktov syn Mikuláš Bossányi s manželkou Fružinou od Rožňovcov majetok Neporadzu a samotu Neporacku a v roku 1498 vymenila rodina Bossányi od Rožňovcov aj zálohy v Pustej a Hornej Neporadzi.

Ujfalusyovci sa tu ako majitelia objavujú znovu v roku 1497: Peter, syn Ondreja Ujfalusyho mal majetok vo Veľkej a v Malej Neporadzi a v samote Lúčka. Neskôr sa časť starého rodového majetku Ujfalusyovcov dostala postupne do cudzích rúk a začali sem znova prenikať Rožňovci.

Z neskoršieho obdobia máme o oboch Neporadzách málo správ; v roku 1532 sa jedna obec volala Zemianska Neporadza — to bola Bošianska Neporadza, druhá sa volala už Rožňova Neporadza.

V roku 1537 daroval kráľ Ferdinand I. Jurajovi Thurzovi viaceré obce, ktoré odobral Krištofovi a Pavlovi Rožňovi; medzi nimi spomína sa aj Neporadza.⁴

O zemepánoch oboch obcí a o ich majetkových pomeroch v ďalších rokoch a storočiach dozvedáme sa len z jednotlivé zachovaných dokladov, medzi ktorými sú miestami pomerne veľké časové medzery.

Podľa daňových súpisov Trenčianskej župy z rokov 1548—1549 patrila Bošianska Neporadza Krištofovi Bossányimu, Rožňová Neporadza rodine Rožon.⁵

V roku 1602 konala sa obhliadka chotára v žalobe Jána Ordódyho, Jána Madacsányho, Šimona Markovického, Jána Hrabovského, Jána Ujfalusyho a ďalších komposerov z Rožňovej Neporadze proti pod-

daným Imricha Bossányho, Štefana Snobu a Jána Majthényiho z Bošianskej Neporadze, ktorí im pokosili obilie a robili škodu na poliach. Svedkovia shodne vypovedali, že miesto zv. Holienky bolo vždy v chotári Rožňovej Neporadze; predtým tam boli kedysi háje, ktoré vyrúbali obyvatelia Rožňovej Neporadze a teraz tam už niekoľko rokov nerušene siali a brali úrodu.⁶

So susedmi boli o chotáre časté spory: napr. v roku 1608 riešil sa spor Bošianskej Neporadze s Dolnými Motešicami o úžitok lúk zv. Oračka, ktoré podľa výpovedí svedkov vždy a nerušene užívali richtári z Bošianskej Neporadze.⁷

V roku 1631 protestovali Imrich a Michal Bossányi spolu s ostatnými komposesormi proti poddaným rodiny Rožon v Rožňovej Neporadzi, aby nerobili škody v chotári Veľkej čiže Bošianskej Neporadze v miestach zv. Hlaváčova kopanica, Machov uhol, na Hliníku, na Babu, na Piesek, na Rozsčiepenu skalú, na Rakovičnu vodu, na Machov laz a na Jasienkovu studňu. Obhliadku škôd a chotára vykonali potom slúžny a prisažný Trenčianskej župy v roku 1632.⁸

Chotárne spory pokračovali a tak v roku 1658 požiadal Ladislav Ujfalussy župu o obnovenie chotárnych hraníc medzi Rožňovou a Bošianskou Neporadzou.⁹

V roku 1668 sťažovali sa Ladislav, Gabriel a Michal Bossányi a ďalší proti obyvateľom Rožňovej Neporadze, ktorí robili pasením dobytká škody na viacerých miestach chotára ich vlastnej obce: od Machoveho uhla, na Hliník, na Kalužu, na Zákopu, na Rovnicu, na Moly (?), na Neradovce, na Galov vrch, nad Rakovicu, na Maškovu studňu, na Rozštiepenú skalú, až po miesto zvané na Rajskú záhradu. Slúžny Trenčianskej župy navštívil richtára Rožňovej Neporadze Pavla Bajzu, poddaného Mikuláša a Ladislava Madachányho, a zakázal obci takéto výčiny.¹⁰

V roku 1754 skončil sa dlhý majetkový spor Adama a Petra Bossányiho proti Danielovi Bossányimu, ktorý v roku 1732 vykúpil za 751 zl. majetkové podiely Mateja a Ladislava Ujfalussyho v Bošianskej Neporadzi, ktorí si tiež nárokovali, že mali právo vykúpiť z toho pomernú časť. Dohodli sa tak, že Daniel Bossányi odstúpil z vykúpeného majetku:

Adamovi Bossányimu sedliacku polusadlosť zv. Apoleniech s priahlou želiarskou usadlosťou Doviciech a s budovami, ktoré odhadli na 7 zl.

Petrovi Bossányimu sa ušla sedliacka polusadlosť Sopkech s budovami v hodnote 44 zl. a želiarska usadlosť Jána Apoleniech.

Danielovi Bossányimu zostala sedliacka usadlosť Jurkech a Teplička a želiarske usadlosti Betech, Ondreja Apoleniech a vdovy Miškech u Dubovej chrasti. Pretože s výkupom majetku mal na 40 zl.

preukázané výdavky a do 50 zl. vynaložil, kým priviedol do poriadku zanedbané zeme a pod., pridala sa mu za 90 zl. ešte želiarska usadlosť Šefcech, na ktorej bol postavený župný dom.

Kúriu ohodnotili spoločne na 130 zl., krčmu s jatkou, maštaľou a studňou na 80 zl. Pretože dom postavil mimo gruntu a krčmu vlastným nákladom na pozemku, ktorý mu pripadol pri delení, ponechalo sa oboje Danielovi Bossányimu.

Podľa Tereziánskeho urbára z roku 1770 boli v tom čase v Bošianskej Neporadzi zemepánmi Imrich a Daniel Bossányi, v Rožňovej Neporadzi boli to: vdova grófka po Jozefovi Motešickom, Gašpar Ordódy, Štefan Borčický, potomci Ondreja Ottlika st., vdova po Ladislavovi Ghillany, Pavel Motešický, gróf Štefan Klobušický, František Ordódy, a barónka Terézia Szobeková, vdova po Antonovi Madacsánym. Najväčší majetok z týchto mal Pavel Motešický: 4 sedliacke usadlosti a 3 podželiarov.

Drobenie majetku vzniklo spleťmi príbuzenskými vzťahmi jednotlivých zemianskych rodín medzi sebou, napr. rodiny Madacsányi a Ordódy alebo Ujfalussy a Ottlik, Motešický a Bossányi a ďalšie boli pospájané manželskými zväzkami. Rodina Motešických postupne prevzala a odkúpila podiely ostatných rodín a stala sa takmer výhradným majiteľom v oboch Neporadziach.

Koncom 18. storočia boli v Rožňovej Neporadzi majiteľmi Pavel Motešický s najväčším podielom majetku, ďalej Gašpar Ordódy a potomci Juraja Ottlika. Podiely Ordódyho a Ottlika odkúpil okolo roku 1809 Karol Eördögh, a tak zemepánmi v Rožňovej Neporadzi až do zrušenia poddanstva boli rodiny Motešický a Eördögh.

Bošianska Neporadza (podieľ Imricha a Daniela Bossányiho) bola v roku 1845 už celá v rukách Pavla Motešického, ale v ktorom roku ju po Bossányiovcach získal, sa z prístupných dokladov nedalo zistiť.

Hospodársko-sociálne podmienky

Spomedzi dokladov o živote poddaného ľudu vo feudalizme sú na prvom mieste rozličné daňové a iné súpisy ako aj urbáre, kde sú zapísané poplatné, robotné a iné povinnosti poddaných.

Okrem povinností voči zemepánovi mali poddaní povinnosti aj voči župe a štátu, ktoré si plnili platením daní. Dane sa vyrubovali podľa majetku, ktorý mal poddaný alebo jednotlivá usadlosť. Usadlosť odanila sa podľa veľkosti, počtu kusov dobytku každého druhu, i podľa veľkosti výsevu základných obilovín. Ako základ na vyrúbenie určitého množstva dane, ktorý sa volal dika, stanovili napríklad, že za 1/4 usadlosť, 2 kusy zápražného dobytku, alebo za 2 kravy, alebo za 4 jalovice, alebo za 12 oviec odaní sa usadlosť

jednou dikou (určitou mernou jednotkou v peniazoch), prípadne jej pomernou časťou podľa počtu dobytky a pod. Preto sa tieto daňové súpisy volali aj dikálne súpisy.

Podľa daňového súpisu Trenčianskej župy z roku 1532 bolo v Zemianskej Neporadzi (Neporaza Nobilium) 4 1/2 porty, od ktorých obec zaplatila, a v Rožňovej Neporadzi (Neporaza domini Rosen) bolo 5 port, od ktorých obec tiež zaplatila. O štyri roky neskôr zaplatila Zemianska (Bošianska) Neporadza od 4 port a Rožňova Neporadza dokonca až od 6 port, čo by nasvedčovalo, že v tomto čase bola Rožňova Neporadza väčšia, ako Bošianska.¹¹

Podľa daňového súpisu Trenčianskej župy z roku 1548 patrila jedna Neporadza Krištofovi Bossányimu a zapísali v nej 4 porty, richtára, 1 slobodníka, 1 pastiera a 1 bola pustá. Druhá Neporadza zemanov Rožňovcov mala 5 port, richtára, pastiera a 1 usadlosť bola tiež pustá.

O rok neskôr zapísali v Bošianskej Neporadzi zase 4 porty, ale tiež 1 zemiansku kúriu, 1 pastiera a 1 chudobného. V Rožňovej Neporadzi odprisahali, že od posledného súpisu jedna porta spustla, takže zaplatili od 4 port. Bolo tu 5 želiarov a 1 pastier.¹²

Podľa daňového súpisu Trenčianskej župy z roku 1654 bolo v Bošianskej Neporadzi 1 1/4 porty, v Rožňovej Neporadzi iba 3/4 porty.¹³

Na jeseň roku 1663 prenikli Turci až do Trenčianskej župy a zničili a vypálili celý rad obcí hlavne v tzv. Záhorskom okrese župy. Vypálená bola aj Rožňova Neporadza, ktorú na generálnom zasadnutí Trenčianskej župy 26. 2. 1664 spolu s inými podobne postihnutými obcami oslobodili na 3 roky od všetkých župných daní a poplatkov. V zápise sa síce Bošianska Neporadza nespomína, ale pretože boli postihnuté všetky susedné obce okolo, možno predpokladať, že Turci neobišli ani Bošiansku Neporadzu, ale že ju župný notár vynechal nedopatrením zo zápisu.¹⁴

Podľa daňového súpisu z roku 1673 platila Bošianska Neporadza 12 zl. 74 den. na daniach, bol tu 1 biedny obuvník (platil 10 denárov), 1 kováč (20 den.), druhý biednejší kováč platil 10 den., 1 krajčír 10 den. a 3 obchodníci s obilím 3 zl. Rožňova Neporadza platila na daniach 10 zl. 74 den., bol tam 1 obchodník s obilím — platil 1 zl., a kováč platil 10 den.¹⁵

V roku 1720 konal sa celoštátny súpis obyvateľov pre daňové účely aj v Trenčianskej župe. Podľa toho v Bošianskej Neporadzi bol richtárom Štefan Richtár, gazdovia: Martin Habaj, Ondrej Pincka, Ondrej Kučerka, Štefan Halus, Ondrej Hornyk a želiar Ondrej Nemeč. Spolu mali polia na 55 bratisl. meríc a lúky na 13,5 vozov sena.

V Rožňovej Neporadzi boli: richtár Štefan Hudec, gazdovia: Martin Valko, Martin Chrastula, Martin Kopecký, Juraj Nemeč, Martin Laco, Ján Valko, Juraj Pavolinec, Ján Nemeč, Ján Satura. Spolu mali polia na 49,5 bratisl. meríc a lúky na 14 vozov sena.

Kopaničné polia nemali žiadne. V charakteristike chotára pre obe obce sa hovorí, že pôda na svahoch hôr je kamenistá a dáva len priemernú úrodu, dreva a pasienkov majú pre svoju potrebu dost.¹⁶

Najvýznamnejšou udalosťou v živote poddaného ľudu v 2. polovici 18. storočia bolo uskutočnenie Tereziánskej urbárskej reformy v rokoch 1770—1772. Poddanské povinnosti pred urbárskou reformou mali poddaní Bošianskej i Rožňovej Neporadze rôzne, obe obce patrili viacerým majiteľom, zemanom — komposesorom, ktorí si určovali povinnosti svojich poddaných podľa potrieb. Preto dovtedy nemali ani v Bošianskej, ani v Rožňovej Neporadzi jednotný, ani spoločný urbár.

Tzv. predurbársky súpis z roku 1770 hovorí, že chotár sa obrába trojpoľným systémom, ale z 1/3 je tak sterilný, že tam okrem ovsu a pšena iné nezvyknú siať.

Zásadnou zmenou, ktorú priniesla urbárska reforma, bolo prehodnotenie pôvodných sedliackych a želiarskych usadlostí na jednotnú výmeru a podľa toho aj na rovnaké povinnosti.

Podľa Tereziánskej urbárskej tabuľky Imrich Bossányi mal týchto 9 poddaných sedliakov: Michal Horník, Michal Nemcech, Michal Paukov, Juraj Habaj ml., Štefan Habaj, Ján Nemcech, Juraj Habaj st., Ján Kobida, Ondrej Pinka. Štyri grunty boli pusté: Kučerkovské, Hlaváček, Pinkovský dolný a Tabacke. Ďalej mal 4 želiarov bez domu: vd. Jána Tabaka, vd. Anču Ďurkech, Michala Chovanca a vd. Katu Šuranku.

Daniel Bossányi mal týchto 17 poddaných sedliakov: Štefan Richtarech st., Jano Richtarech, Jano Habaj, Jano Zubo, Štefan Richtarech ml., Ondrej Kučerka, Ondrej Apolen, Adam Horník, Ján Nemcech dolný, Štefan Nemcech horný, Jano Pinka, Pavel Richtarech, Ondrej Danicech, Ján Dobročan, Jano Apolen, Michal Holus, Ondrej Kučera st., ďalej mal 1 želiara: Michala Grajcára a 6 podželiarov: Michala Pinku, Ondreja Čampaka, vd. Kvasničarku, Pavla Sanku, Ondreja Machuňu, vd. Katu Kučerovú.

Tereziánska urbárska reforma nevyriešila všetky problémy poddaných, a tak aj po nej sa obracali s prosbami na zemepána, aby im upravil povinnosti, alebo sa sťažovali na zemepána u župy, že ich neúmerne zaťažuje, lebo župa mala za úlohu dozerať na to, či zemepáni neporušujú ustanovenia Tereziánskeho urbára.

Pre zaujímavosť uvedieme úrodu obilovín v oboch obciach a skutočnú potrebu (v bratislavských mericiach):

Boš. Neporadza — úroda: 39 žita, 100 raže, 205 jačmeňa, 300 ovsa.
skutočná potreba: 40 žita, 106 raže, 205 jačmeňa, 300 ovsa.
Rož. Neporadza — úroda: 39 žita, 92 raže, 155 jačmeňa, 206 ovsa.
skutočná potreba: 40 žita, 100 raže, 155 jačmeňa, 200 ovsa.
Sebestační boli teda len v jačmeni a v ovsi.¹⁷

V roku 1823 konal sa znovu celokrajinský súpis pre daňové účely. Nezachytáva síce úplný stav obce, lebo eviduje len obyvateľov vo veku 18—60 rokov, predsa však poskytuje o obci cenné údaje:

V Bošianskej Neporadzi zachytáva súpis 28 mien daňových poplatkov, s ktorými tu bývalo spolu 73 osôb vo veku 18—60 rokov.

Bolo tu 24 domov s 24 sedliakmi a 4 želiari bez domov. Ako remeselníci sú označení len dvaja mlynári: Michal Kucharica a Pavel Recký, izraelita Jakub Wagner bol nájomcom panskej krčmy.

Veľkosť výsevu pohybovala sa u sedliakov od 6—24, traja mali na 30 bratisl. meríc, lúky mali na 1—4 koscov, traja na 8 koscov. Spolu mali polia na 598 bratisl. meríc a lúky na 73 1/2 koscov.

Čo sa týka dobytky, zapísali im spolu 12 zápražných volov, 12 kráv, 17 kusov junčoviny, 31 koňov, 16 oviec a 6 bravov.

Polia obrábali trojpoľným systémom a z celej výmery bolo 79 bratisl. meríc I. triedy, 79 bratisl. meríc II. triedy a 240 bratisl. meríc III. triedy. Spolu platili od polí 71 zl. 24 grajc.

V Rožňovej Neporadzi tento daňový súpis zachytáva 13 mien poplatníkov, s ktorými bývalo spolu 32 osôb vo veku 18—60 rokov.

V 12 domoch bývalo 12 sedliakov a 1 podželiar, ako jediný remeselník je zapísaný obecný kováč Ondrej Peták.

Veľkosť výsevu u sedliakov bola 12—20 bratisl. meríc. Spolu mali polia na 287 bratisl. meríc a lúky na 49 1/4 kosca.

Z dobytky mali: 14 zápražných volov, 3 kravy, 4 junce, 9 koňov, 8 oviec a 1 brava.

Z celkovej výmery polí bolo 57 bratisl. meríc I. triedy, 57 bratisl. meríc II. triedy a 173 bratisl. meríc poľa III. triedy, od ktorých platili spolu 51 zl. 30 grajc.

Podľa daňového súpisu Bošianskej Neporadze na rok 1837 tam v 24 domoch bolo 23 sedliakov, 4 želiari a 1 podželiar, ktorí mali spolu 18 synov a 3 dcéry nad 16 r., 14 bratov, 9 sluhov a 2 slúžky.

Z dobytky mali spolu 26 zápražných volov, 24 kráv, 23 juncov, 15 teliat, 44 koňov, 6 mulíc, 69 bravov a 142 oviec.

Polia mali rozdelené do 4 tried. V Bošianskej Neporadzi podľa toho I. trieda nebola, v II. triede mali 145 jutár, v III. triede 166 jutár a v IV. triede 201 jutár. Jednotlivci mali 7 — 10 — 34 — 45 jutár. Lúky mali zaradené do II. triedy, spolu na 301 centov sena. Jednotlivci mali lúky na 4 — 8 — 24 — 32 centov sena.

Napokon tu bolo na 36 bratisl. meríc slivkových sádov a 41 1/2 stotín kapustnísk. Desiati mali páleníčný kotlík, dvaja mali po 3 úle včiel. Mlynárom bol Pavel Kolár.

V Rožňovej Neporadzi bolo podľa podobného daňového súpisu v roku 1837 v 13 domoch 12 sedliakov, 2 želiari a 3 podželiari, ktorí mali spolu 9 synov a 1 dcéru vo veku nad 16 rokov, 7 bratov, 7 sluhov a 4 slúžky.

Spolu mali 22 zápražných volov, 14 kráv, 6 juncov, 7 teliec, 22 koňov, 3 mulice, 20 bravov a 63 oviec.

Polia mali rozdelené do 4 tried, role prvej triedy ani tu neboli, v II. triede bolo 115 jutár, v III. triede 113 jutár a v IV. triede 130 jutár. Jednotlivci mali 16—26 jutár. Lúky mali v II. triede, spolu na 230 centov, jednotlivci mali lúky na 13—27 centov sena.

Napokon tu bolo 14 1/2 bratisl. meríc slivkových sádov a 32 stotín kapustnísk, deviaty mali páleníčný kotlík.

Daňové súpisy poskytujú cenný materiál o majetku poddaných i obce, možno však predpokladať, že skutočný stav bol najmä pri hnutelnom majetku o niečo vyšší, ako čísla, priznané pre daňové účely.

Urbárska tabuľka Bošianskej Neporadze z roku 1845 vykazuje oproti roku 1770 len dve zmeny: celá obec, teda podiely Imricha i Daniela Bossányiho bola už v majetku Pavla Motešického a to, že 4 pusté grunty, ktoré predtým zemepán dával do prenájmu, odovzdali teraz do poddanského úžitku.

Obyvatelia Neporadze mali však okrem povinností voči zemepánovi tiež povinnosti voči cirkvi. V obci niet kostola a tak od nepamäti Bošianska i Rožňova Neporadza patria do filie k farskému kostolu v Motešiciach. Podľa kanonickej vizitácie z roku 1728 každá usadlosť v Bošianskej Neporadzi dávala farárovi ročne i mericu čistej pšenice, štyria želiari — chalupníci dávali farárovi po 10 denárov na trojkráľovú koledu. Z celkového počtu 164 obyvateľov bolo 26 odpadlíkov a 5 novoobrátených.

V Rožňovej Neporadzi tiež dávali farárovi po 1 merici čistej pšenice. Zo 137 obyvateľov obce bolo 10 odpadlíkov a 5 novoobrátených.

Ako štólový príjem dostával farár za krst 40 den., za sobáš 40 den. a od pohrebu 24 den. Učiteľovi — organistovi dávali obe Neporadze 12 snopov zbožia a 1 denár od každého rodiča žiaka.

Podľa súpisu príjmov fary v Dolných Motešiciach bolo v roku 1766 v oboch obciach 15 3/4 usadlostí, ktoré dávali farárovi po 1 merici pšenice v hodnote 80 den., — spolu 12 zl. 60 den., ďalej tu bolo 11 želiarov, ktorí dávali po 12 den., — spolu 1 zl. 32 den., a

všetci dávali 43 kureniec v hodnote po 2 1/2 den. — spolu 1 zl. 7 1/2 den. Okrem toho každý sedliak a veľký želiar doviezol voz dreva.

Z podobného súpisu z roku 1786 sa dozvedáme, že v Bošianskej Neporadzi bolo 42 rodín s 233 dušami, všetko katolíci.

V Rožňovej Neporadzi bolo 41 rodín s 203 dušami, tiež všetko katolíci.

Tak ako bola v 18. storočí pre život poddaného ľudu najvýznamnejšou udalosťou Tereziánska urbárska reforma, v 2. polovici 19. storočia po zrušení poddanstva boli pre obyvateľov a pre obe obce najdôležitejšie segregácia a komasácia. Pri segregácii išlo hlavne o oddelenie či vyčlenenie hôr a pasienkov pre bývalých urbárskych poddaných z hôr a pasienkov bývalého zemepána, ktoré boli odvtedy v spoločnom úžitku v rámci chotára obce.

Pretože segregácia ustalovala majetkové pomery bývalého zemepána i bývalých poddaných urbárnikov, boli to najmä bývalí zemepáni, ktorí usilovali o jej čím skoršie uskutočnenie, v Neporadziach už okolo roku 1858. Obe strany usilovali sa pri segregácii získať čím viac výhod pre seba: obec snažila sa získať čím viac a lepších hôr a pasienkov, bývalý zemepán naopak usiloval o to, aby obec z jeho majetku dostala čo najmenej nad mieru, akú určovali zákonitě predpisy, aj to ešte podľa možnosti aby boli hory a pasienky menej hodnotné. Z toho vznikli viac rokov trvajúce spory, ktoré musel riešiť Krajský súd v Trenčíne.

Napokon čo sa chotárov týka, škriepka medzi Dolnými Motešicami sa urovnala podľa osobitných dohôd z 22. 10. a 23. 10. 1872. V prvej sa obnovila pôvodná rovná čiara medzi Dolnými Motešicami a Bošianskou Neporadzou počnúc od Kráľovského signálu, kde je trojhraničný chotár, až dolu po hrebeň na Skalku v šírke 4 siah.

V druhej dohode sa obnovili chotárne hranice medzi Bošianskou Neporadzou a Neporackou na panskej lúke v Popolkovom kúte a na lúke Pavla Richtárech Láz rečenej a to tak, aby od hraničného kameňa postaveného v hornom konci na panskej lúke až po vrbový kričok v rovnej čiare a od toho až po kameň k polodnu pri potočku Na svetej rečenemu, kde sa tri chotáry stretávajú, a síce Bošianskej Neporadze, Svinnej a Bobota, sa hranice ustálili tiež v rovnej čiare.

V apríli roku 1874 uzavrela obec v urbárskom spore s bývalým zemepánom (dedičia Ladislava Motešického) priateľskú dohodu o vydelení hôr a pasienkov pre obec. Z dohody sa dozvedáme tieto skutočnosti:

1. V obci bolo a je 20 4/8 urbárskych usadlostí.
2. Na každú usadlosť sa vydeli zo spoločných hôr po 8 jutár

(jutro po 1200 štv. siah), nerátajúc do toho neplodnú pôdu, spolu teda 164 jutár a to:

a) Bukovinka	25.200 štv. siah
b) Vankov vrch	76.164 štv. siah
c) Dubová stráň	30.348 štv. siah
d) Laziková dolná a horná	18.342 štv. siah
e) Uhlišča	8.747 štv. siah
f) Bukoviny	30.099 štv. siah
spolu	196.900 štv. siah

Podľa uváženia sa k tomu pripadá v jednom celku náhrada za plešiny a na vyrovnanie hraničných čiar koľko bude treba, a tieto lesy budú slúžiť výlučne pre potreby obce.

3. Čo sa týka pasienkov, obe strany sa dohodli na tom, že na každú urbársku usadlosť sa vydeli 10 jutár po 1200 štv. siah pasienku (bez holých a neužitočných miest) a tak dostala obec 205 jutier pasienku takto:

Obec odstúpila od pasienku Oračky, ináč zvaného Plevince, a pretože v chotári Bošianskej Neporadze niet mu rovnocenného, dostane miesto toho v chotári Rožňovej Neporadze

a) hon zv. Starý háj	48.000 štv. siah
v chotári Boš. Neporadze	
b) Strane	53.968 štv. siah
c) Chrib	57.280 štv. siah
d) zo Zdanovej	86.752 štv. siah
spolu	246.000 štv. siah,

ktoré majú tvoriť tiež jednu plochu.

4. Na spoločný úžitok obce a bývalého panstva sa vyznačujú:

- 2400 štv. siah v honoch Horka na lámanie kameňa,
- na močidlá,
- 2,5 jutra v Doline až pod Bukovinku na dorábanie surovej tehly,
- vhodné miesto v Drahách pod Chotárom na hlinu,
- 6 jutier na štrk a piesok v Kamennej,
- asi 300 štv. siah v Drahách na rozšírenie cintorína, a
- 5 jutár pre miestnu školu v Drahách pod Chotárom.

5. V Drahách pod Chotárom vydedia sa aj z obecnej časti 4 jutrá pre školu, a čo tu potom zostane, bude ako pasienok pre husi.

9. Cesta vedúca medzi Zdanovú a Kamennú bude slúžiť ako slobodný priechod pre všetkých a rozšíri sa.

12. Bývalý zemepán zriekol sa práva rúbať drevo v horách, ktoré sa podľa tejto dohody prideli obci.

14. Otázka komasácie sa odložila na dobu, keď bude hotová podrobná klasifikácia pôdy a potom sa uzavrie osobitná dohoda.

Dňa 20. 11. 1876 sa dohodla bývalá urbárska obec s bývalým zemepánom ohľadne komasácie tak, že t. č. obe strany od komasácie odstupujú dotiaľ, kým sa v obci medzi sebou neujednotia.

O komasácii sa v Bošianskej Neporadzi znova začalo rokovať až v roku 1903. Podľa súpisu katastrálnych hárkov bolo tam vtedy vrátane obce 76 majiteľov pôdy; chotár obce mal 483 k. j., 872 štv. siah oráčiny, 23 k. j. 55 š. s. záhrad, 39 k. j. 51 š. s. lúk, 359 k. j. 225 š. s. pasienkov, 332 k. j. 180 š. s. lesov a 44 k. j. 420 š. s. neproduktívnej pôdy, celý chotár spolu mal 1281 k. j. 203 š. s.¹⁸

Dňa 2. 9. 1879 požiadala Rožňova Neporadza kráľovskú súdnu stolicu, aby sa u nich urobila komasácia, lebo segregácia hôr a pasienkov uskutočnila sa v roku 1876 a teraz má každý gazda role a lúky v mnohých parcelách.

Dňa 25. mája 1881 sa potom všetci občania priateľsky uzniesli, že sa komasácia uskutoční, a v 8 bodoch sa dohodli na spôsobe jej realizácie. Okrem iného sa napr. dohodli, že v hone „Potôčky“ a „Pod Kratiny“ vykopú nový potok na siahu široký v rovnej čiare, vyznačený na mape.

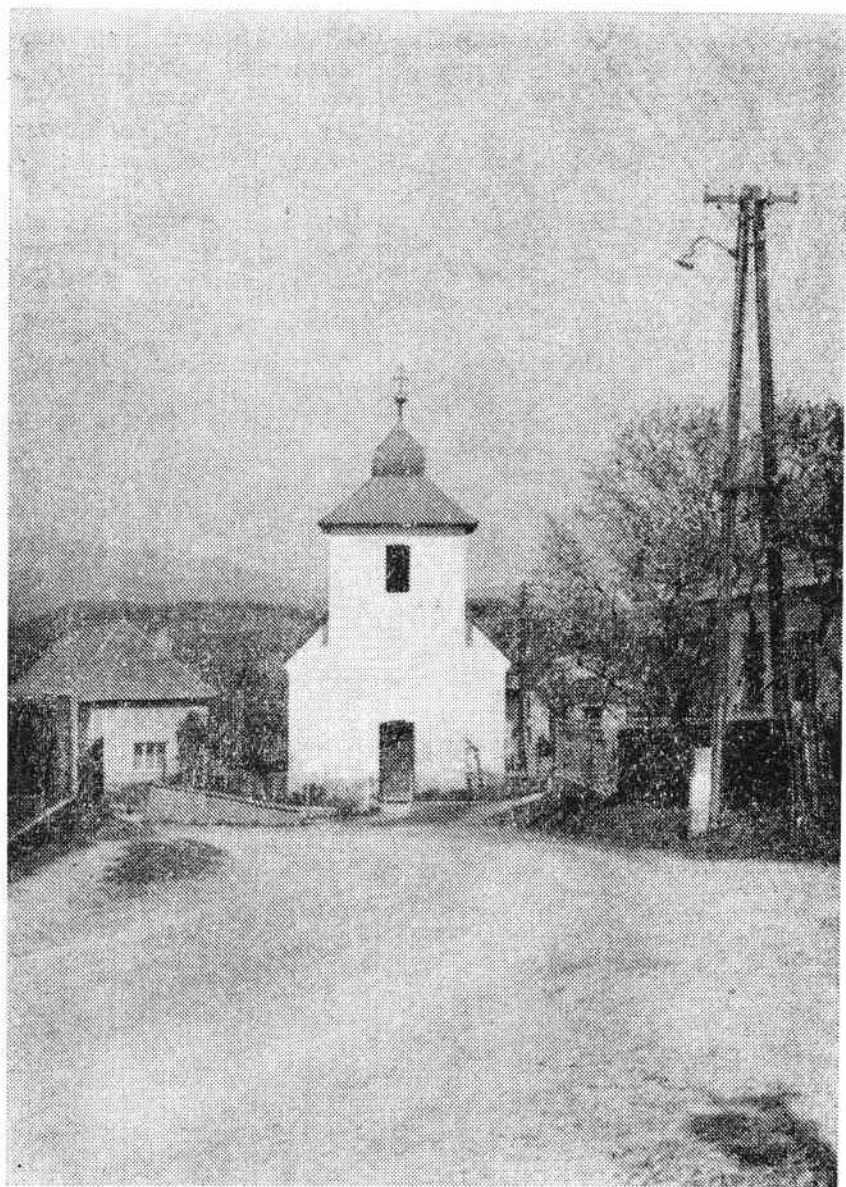
Obecná samospráva

Na čele obecnej samosprávy boli richtári. Povinnosťou richtára bolo nielen dozeráť na poriadok v obci, ale aj sprostredkovať styk so zemepánom a jeho úradníkom, riadne hospodáriť s obecnými peniazmi, vyberať dane (diky), vyplácať potrebné účty a každý rok v určenom termíne vyúčtovať.

Majetkoprávne prevody: kúpy a predaje kopaničných polí a lúk (polia a lúky patriace k usadlostiam sa predávať nesmeli) sa zapísovali v prítomnosti richtára, prísazných a starších z obce do zvláštnej knihy, ktorá mala dôkaznú silu pri prípadných sporoch. Tieto knihy viedli sa až asi do r. 1880, ale z Neporadze sa takáto kniha nezachovala.

Účet richtára skladal sa z dvoch častí: súpis príjmov a súpis výdavkov. V príjmovej časti najväčšiu položku tvorila daň od grunтов a majetku.

Vo výdavkoch prvou a najväčšou položkou bol odvod peňazí na tzv. „kráľovské kvantum“, čiže na štátne dane, a potom na tzv. „domestiku“, t. j. na dane domáce, pre župu. Potom nasledoval prípadný výdavok na verbunok a dežmu, a napokon výdavky na „nevyhnutelné obecné potreby“, napr. na výdavky portášom a pandúrom a na rozličné drobné práce a vybavovačky pre obec, výdavky na papier, atrament, plat richtárovi a notárovi, ktorý obyčajne

Svedok starých čias

richtárovi vyúčtovanie zostavil a napísal. Ak obec sama obhospodarovala vo vlastnej réžii obecné pole alebo lúku, bolo na konci aj vyúčtovanie s príjmom úrody a výdavkom na obrábanie.

Vo viacerých dokladoch zo 17. storočia spomínajú sa richtári s určitými osobitnými slobodami a výsadami. Zákupné richtárstvo vzťahovalo sa na celý richtársky rod.

Richtári oboch obcí používali pri potvrdzovaní písomností obecnú pečať. Najstaršia známa a pravdepodobne aj prvá pečať Bošianskej Neporadze z roku 1733 je v priemere 33 mm veľká; v pečatnom poli obrazu je trojlistá vetvička liesky s dvomi lieskovcami (štylizovaný lieskový krik), na vrchole sedí veвериčka s orieškom. Po stranách krika je delený letopočet 17—33, v kruhopise je legenda: SIGILLVM . PAGI . BOSAN . NEPORAC.

Pečať Rožňovej Neporadze je v priemere 32 mm veľká, v pečatnom poli je zobrazený svätý Martin na koni, ako sa delí o plášť so žobrákom. V kruhopise je legenda: SIGILLVM . PAGI . ROZON . NEPORAC. Táto pečať nie je datovaná, ale rovnaká základná osnova a spôsob výroby oprávajújú domienku, že pochádza tiež z roku 1733.

Podľa zachovaných dokladov bolo možné zostaviť tento i keď neúplný menoslov richtárov:

Bošianska Neporadza:

- 1620 - Tomáš a Štefan, zák. richt.
- 1625 - 1629 Tomáš
- 1655 - Štefan s bratmi
- 1659 - Štefan
- 1666 - Daniel
- 1667 - 1668 Daniel a Gabriel
- 1679 - Gabriel
- 1720 - Štefan Richtár
- 1770 - Štefan Richtarech ml.
- 1820 - Juraj Kučerka
- 1864 - Jozef Lašo
- 1872 - Pavel Richtarech
- 1873 - 1874 Ján Kučerka
- 1876 - Pavel Richtarech

Rožňová Neporadza:

- 1602 - Michal Hlaváč
- 1624 - Michal Macho
- 1631 - Michal Nemeč
- 1638, 1643 - Michal Macho
- 1651 - 1652 Gabriel Nemeč

1653 - Daniel Laco
 1659 - Štefan Macho
 1666 - Štefan Šatura
 1667 - 1668 Pavel Bajza
 1720 - Štefan Hudec
 1770, 1787 - Ondrej Sanko
 1828 - Ján Sanko
 1841 - Štefan Hloben
 1858 - 1859 Michal Kučerka
 1864, 1872, 1874 - Ján Tunega
 1881 - Michal Kopecký
 1882 - Štefan Tunega

Napokon ešte niekoľko štatistických údajov o počte obyvateľov obce v jednotlivých rokoch, ako ich uvádzajú úradné štatistiky a iné pramene:

Podľa kanonickej vizitácie z roku 1729 bolo v Bošianskej Neporadzi 164 obyvateľov (100 dospelých a 64 detí), a v Rožňovej Neporadzi 137 obyvateľov (87 dospelých a 50 detí).

Pri prvom úradnom sčítaní v rokoch 1784/87 napočítali v Boš. Neporadzi 35 domov, 41 rodín, 233 obyv. (117 muž., 116 ž.), v Rož. Neporadzi 25 domov, 40 rodín, 203 obyv. (107 muž., 96 ž.).

Súpis z roku 1828 zaznačuje v Boš. Neporadzi 30 domov a 345 obyv., v Rožňovej Neporadzi 15 domov a 226 obyvateľov.

Podľa cirkevného schematizmu z roku 1838 bolo v Boš. Neporadzi 295 katolíkov a 9 izraelitov, v Rož. Neporadzi 175 katolíkov.

V roku 1881 bolo v Boš. Neporadzi 25 domov, 223 obyvateľov: 209 katolíkov, 15 izr., 87 vedelo čítať a písať, v Rož. Neporadzi bolo 17 domov, 194 obyvateľov: 172 katolíkov, 5 ev. a. v., 17 izr., 79 vedelo čítať a písať.

V roku 1910 bolo v Boš. Neporadzi 396 obyvateľov, v Rožňovej Neporadzi 313 obyvateľov.

Na prelome doby

Do života našich národov veľmi nepriaznivo zasiahla 1. svetová vojna. Hoci na jej konci rozpadla sa Rakúsko-uhorská monarchia — a mohli vzniknúť nové, slobodné štáty, medzi nimi i Československo — aj tak jej následky boli hrozivé. Najviac trpel beztak zbedačený ľud. Všetci schopní muži museli ísť do vojny. Biedne gazdovstvá ostali bez pracovných síl. Práce vykonávali ženy, starci a deti. Muži na bojiskách hladovali a boli v ustavičnom nebezpe-

čenstve života za cudzie záujmy. Aj z Neporadze viacerých ranili, niekoľkých zajali a piati položili svoje životy. Navyiac niektorí, čo sa vrátili z útrap vojny domov živí, predčasne zomierali na jej následky (španielska chrípka — španielka).

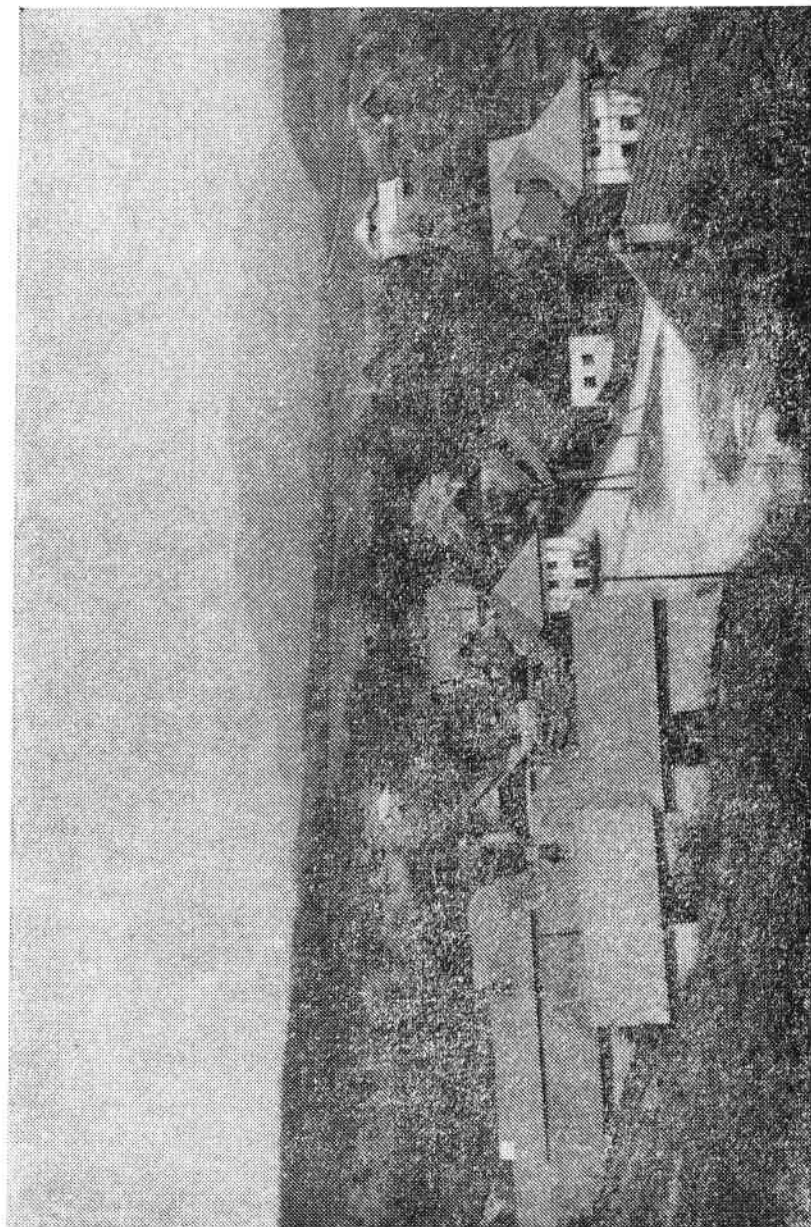
Vyhlásenie Československej republiky 28. októbra 1918 prijal ľud s nadšením. Skončilo sa tisícročné maďarské panstvo. Hoci nastal, pochopiteľne, určitý krok vpred, aj tak ťažké životné podmienky ľudu sa zlepšovali len veľmi pomaly. Obyvatelia obce boli prevažne roľníkmi. Ostatní nemali zárobkové možnosti, preto chodili za prácou do okolitých miest, na najbližšiu železničnú stanicu peši. Na sezónne práce chodievali i celé rodiny do Čiech, Rakúska a Nemecka.

Do tohto obdobia zapadá i založenie KSČ v obci v máji roku 1936. Mala 15 členov a jej prvým predsedom sa stal František Tunega. Schádzovali v súkromných bytoch a v lete vonku. Po zákaze KSČ pracovali v ilegale, inštruovaní boli cez organizáciu v Bobote.

To už prichádzala fašistická éra. Vypukla 2. svetová vojna — najstrašnejšia v dejinách ľudstva. Z Neporadze odišlo na front tiež niekoľko mužov. Po bitke pri Stalingrade v roku 1943 nastal podstatný obrat v situácii na frontoch. Sovietska armáda prešla do silnej protiofenzívy, z ktorej sa fašisti už nespamätali. V nemeckom tyle povstal 29. augusta 1944 slovenský národ. Slovenského národného povstania sa zúčastnili z Neporadze: Ján Čerňanský, Eduard Fiala, Albín Kopecký, Augustín Pšenák a Kornel Tunega, ďalej Ján Berky, Albín Laco, Jozef Rehák a František Tunega. Z nich zahynuli Ján Čerňanský, Albín Laco, Augustín Pšenák a Jozef Rehák. Do koncentračných táborov boli odvečení: Jozef Danko, Eduard Fiala, Albín Kopecký, Jozef Max, František Tunega a Kornel Tunega. Jozef Danko sa už z koncentračného tábora nevrátil, bol tam popravený. Vďační občania odhalili hrdinom SNP pamätnú tabuľu na budove kultúrneho domu pri 25. výročí SNP.

Víťazný postup Sovietskej armády nemohli už Nemci zastaviť. Do obce prišli Nemci koncom septembra 1944 a zdržali sa tu do decembra. Neskôr prichádzali do obce len hliadky. Dva mesiace pred oslobodením prišlo sem asi 200 nemeckých vojakov, ktorí onedlho odišli smerom na Trenčín. Dňa 8. apríla 1945 priniesli obci vytúženú slobodu rumunskej a sovietskej vojská, srdečne vítané obyvateľstvom. Spojovacia jednotka zostala v obci až do skončenia vojny. Jej príslušníci dokonca zohrali priateľský zápas s neporadzkými futbalistami, nad ktorými zvíťazili v pomere 4:3.

9. mája 1945 skončila sa 2. svetová vojna, zavládol dlho, dlho očakávaný mier. Začal sa nový život.

Čast obce

Život po oslobodení —

Neporadza nedávna a prítomná

Nastala doba veľkých plánov i veľkých činov. Neporadza tiež začala postupne meniť svoju tvár. Pozrime sa, čo sa zmenilo, čo v obci pribudlo nové.

V ý s t a v b a

- r. 1947 — vybudovaná vodná nádrž v Bošianskej Neporadzi, do obce zaviedli telefón
- r. 1949 — elektrifikácia obce
- r. 1952 — vybudovaná vodná nádrž v Rožňovej Neporadzi, obec napojili na autobusovú sieť
- r. 1956 — otvorenie kultúrneho domu
- r. 1957 — vybudovanie miestneho rozhlasu
- r. 1958 — otvorenie kina v kultúrnom dome
- r. 1959 — začiatok výstavby poľnohospodárskych objektov
- r. 1961 — 1. februára sa začalo vyučovanie v novej budove ZDŠ
- r. 1964 — vybudovaná bezprašná miestna cesta, ako aj bezprašná cesta z Neporadze do Svinnej
- r. 1966 — postavená predajňa Jednoty SD
- r. 1968 — nová požiarna zbrojnica, rekonštrukcia miestneho rozhlasu, prvé práce na záchyte prameňa pre výstavbu vodovodu
- r. 1969 — prístavba kultúrneho domu, k budove MNV pristavená predajňa mäsa

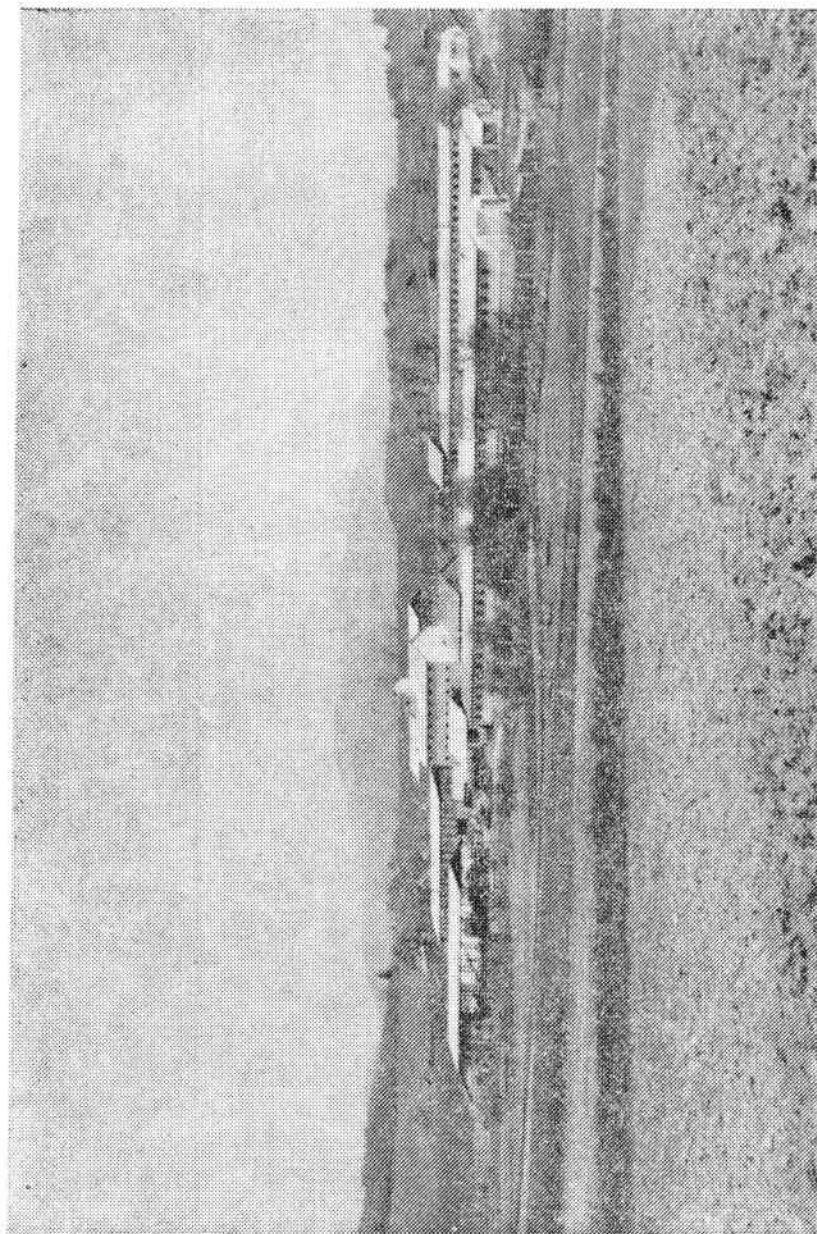
Treba ešte poznamenať, že v r. 1960 sa zlúčili Bošianska a Rožňová Neporadza v jednu obec s názvom Neporadza.

S o c i a l i z á c i a

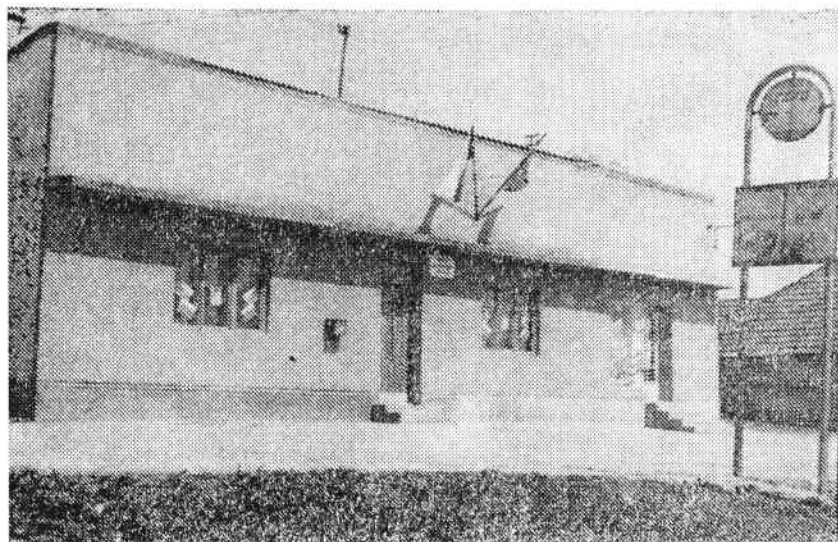
V marci roku 1956 vstúpili niektorí občania z Rožňovej Neporadze do JRD. Prvým predsedom sa stal Jozef Žáčik a po ňom Štefan Lodbodka.

V Bošianskej Neporadzi si JRD založili v roku 1958 a prvým predsedom sa stal Ľudovít Richtárech, ktorý túto funkciu vykonával až do zlúčenia oboch JRD. Po zlúčení bol predsedom František Tunega a neskôr Viliam Kopecký.

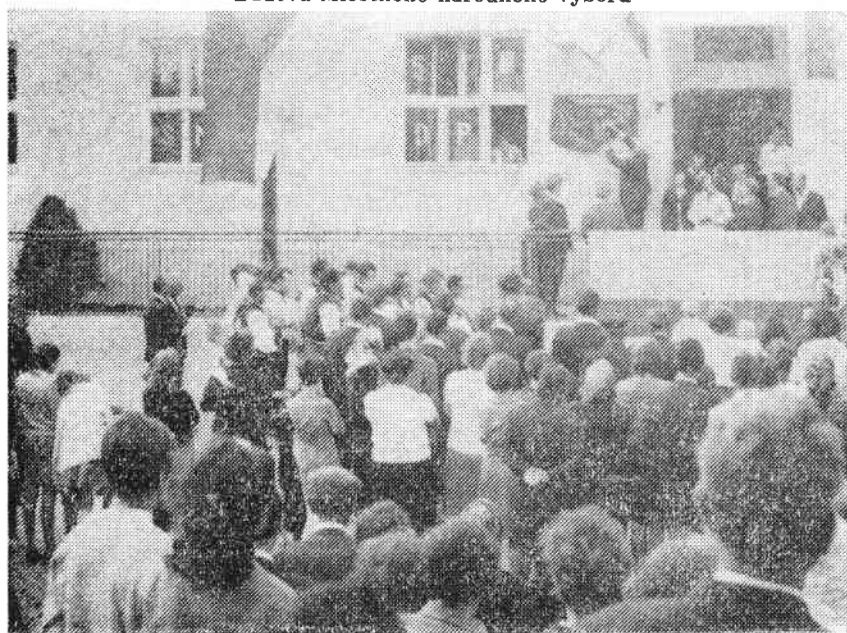
V Rožňovej Neporadzi bol dobytok ustajnený v adaptovaných objektoch. V Bošianskej Neporadzi začali v roku 1959 s výstavbou poľnohospodárskych objektov „Na Miláčovci“.

Objekty štátnych majetkov

Budova Miestneho národného výboru

Odhalenie pamätnej tabule hrdinom SNP

1. 9. 1962 boli utvorené Štátne majetky, ktoré aj výstavbu objektov dokončili. Štátne majetky obhospodarujú t. č. 637 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 568 ha ornej a 69 ha lúk a pasienkov. Pôdny typ je zemiakarsko-ovsenný. Zameriavajú sa prevažne na pestovanie obilovín a krmovín. Chovajú 365 kusov hovädzieho dobytká, 320 kusov ošipaných a 15 koňov. Chovajú tiež jatočné kurčatá. Pre konzervárenský priemysel pestujú jahody. Zamestnávajú spolu 98 pracovníkov.

Š k o l s t v o

Školu v Neporadzi postavili v roku 1850. Vyučovať sa začalo až v roku 1885. Prvým učiteľom bol Antonín Holoubek z Moravy. Prvým diplomovaným učiteľom bol Štefan Raus v roku 1900.

V roku 1910 pristavili k škole novú triedu a v starej zriadili byt pre správcu školy. V roku 1928 do školy zapísali 145 žiakov, preto 15. novembra sa začalo so striedavým vyučovaním v dvoch triedach. V roku 1932 pre veľký počet žiakov (172) prerobili byt na učebňu a vytvorili 3 triedy.

Terajšia budova ZDŠ sa začala stavať v roku 1957 v akcii „Z“. Vyučovať v nej sa začalo 1. februára 1961. Kus záslužnej práce vykonal učiteľ Ján Brezan.

Dnes chodí do štyroch tried tunajšej školy 68 žiakov. ZDŠ má 1.—5. postupný ročník. Žiaci vyšších ročníkov navštevujú ZDŠ vo Svinnej.

K u l t ú r a

Snáď prvou významnejšou udalosťou na poli kultúry v obci bola hra Ferka Urbánka „Kamenný chodníček“, ktorú zahrali v roku 1921 miestni ochotníci. Hru režírovala učiteľka Navrátilová. Teda neporadzskí divadelníci majú tohto roku svoje 50. výročie.

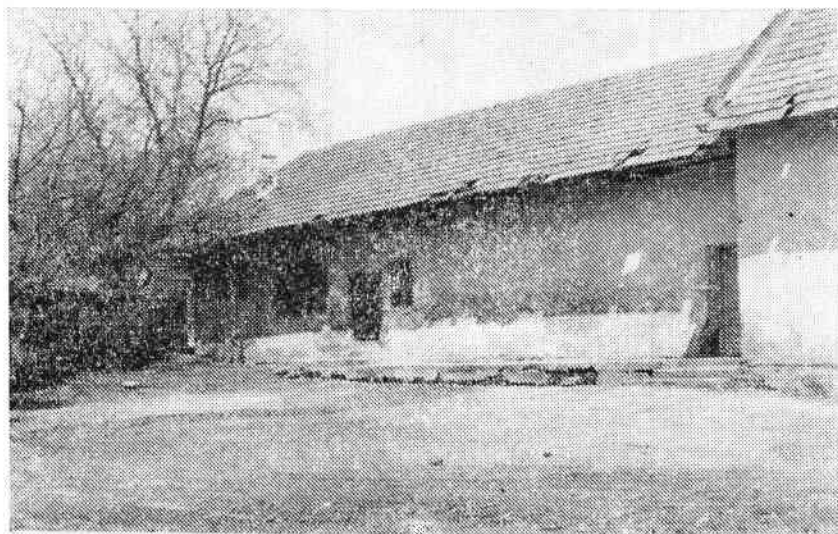
Aj teraz je s menšími prestávkami činný divadelný krúžok požiarnikov.

V roku 1958 začalo hrať miestne kino. Svoje poslanie plní aj miestna knižnica.

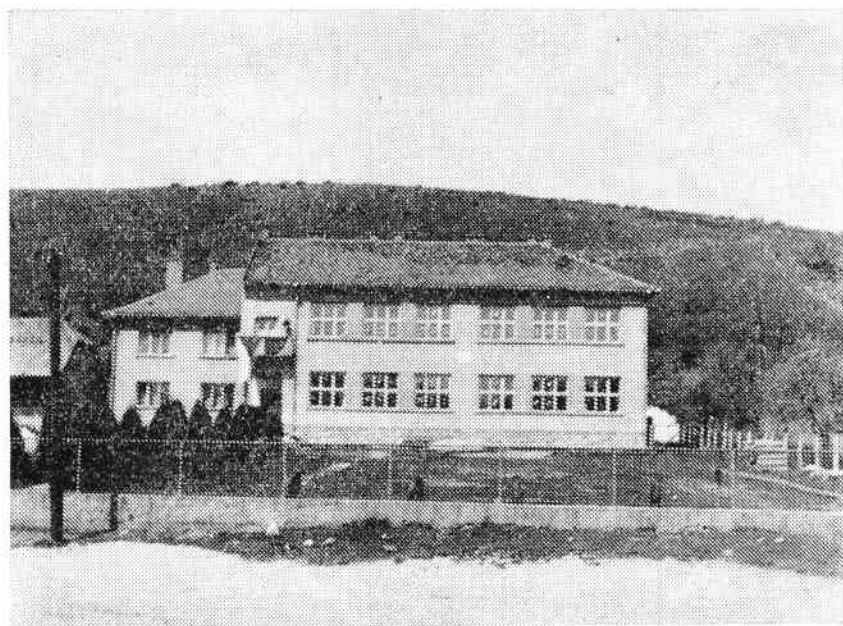
V roku 1970 bol založený dychový súbor. Vedie ho s. Ivan Štrofek.

Kultúrno-osvetovú činnosť v obci koordinuje a organizuje Osvetová beseda, ktorej správcom je Peter Gulár.

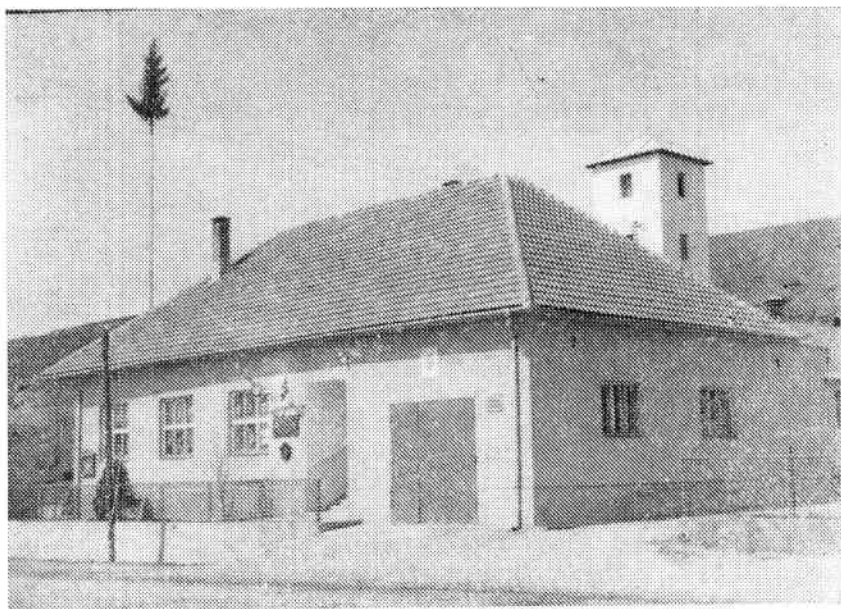
Patrí spomenúť aj agilnú činnosť telovýchovnej jednoty, ktorej futbalové družstvá dospelých i dorastencov bojujú pomerne úspešne v okresnej III. triede, skupina „Sever“.

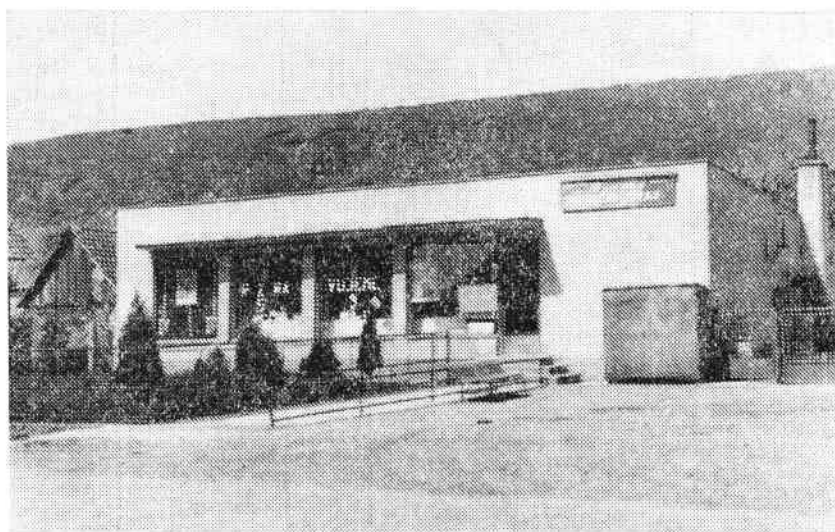
Budova školy starej...

... a novejš

Kultúrny dom s Požiarnou zbrojnicou

Predajňa Jednoty SD

Slovo na záver

V úvode našej publikácie sme napísali, že všetko, čo je okolo nás, má svoju históriu. Na predošlých stránkach sme sa, pochopiteľne, zaujímali o históriu Neporadze. Tak ako sa chronologicky patrí, začali sme staršou a skončili novšou históriou. Ostaňme ešte chvíľu pri tejto novšej, resp. najnovšej. Zasluguje si to, hoci ju počítame ešte len na roky, nie na stáročia. Práve za tých pár rokov po oslobodení v r. 1945 sa urobilo v Neporadzi — tak ako v celej našej vlasti — veľa. A určite tieto roky budú svetlými stránkami vo veľkej knihe udalostí obce.

Neporadza kráča rýchle dopredu. Svedčí o tom samotný terajší život jej obyvateľov, ktorý sa podstatne zmenil k lepšiemu. Veď len domov sa postavilo od oslobodenia 112, z toho 83 nových. Obyvatelia obce vlastnia desiatky elektrických práčiek, chladničiek, vysávačov, televízorov a pod. Známe sú aj sociálne istoty ľudu: bezplatná lekárska starostlivosť, dôchodky v starobe, trvalá vysoká zamestnanosť so slušnými zárobkami, školská starostlivosť atď.

Podľa sčítania v r. 1970 má Neporadza 256 domov, v ktorých žije 910 obyvateľov. Oni tvoria terajšiu aj budúcu históriu svojej obce. V predošlých riadkoch sme písali o ich úspechoch, o úspechoch ich obce. Verme, že po doterajších prídu i ďalšie. A tie im úprimne želáme!

POZNÁMKY

- ¹ „... (meta) separat a villa Tornova per eundem parumper currendo a nobilibus de Mytha separat et per totum fluvium currendo versus plagam itinerando orientalem et ibi separat a terra episcopi Nitriensis, et de terra jobbagionum castri Peparaz (!) vocatae et ibi terminatur“. Štátny archív Nitry (ďalej ŠAN), IT — II, č. inv. 78, Lad. 5, fasc. 15, No 1. (Názov Neparaz pri odpisovaní skomolil na Peparaz, ale ide nepochybne o Neporadzu, ktorá bola v tom čase zemou poddaných Trenčianskeho hradu).
- ² Podľa informácie dr. R. Marsinu z HŮ-SAV v Bratislave. Nepotvrdeným dohadom je tiež mienka Serémi-Ernyeiho (A Majthényiak és a Felvidék I. Budapest 1912, str. 63), ktorý cituje listinu z doby okolo roku 1208 (HO. VII. 4), kde sa pri opise chotára Motešic spomína „terra basuani“ a Serémi mieni, že je to tá časť majetku rodiny Bossányi, ktorá je známa ako Bošianska Neporadza.
- ³ Údaje sú hlavne z archívov rodín Bossányi, Motešický, Rudnay a Szulyovszky, ako ich uvádza Fekete Nagy Antal v diele: *Trencsén vármegye Hunyadiak korában*, Budapest 1941, str. 161—162.
- ⁴ Rudnay Béla, *Ujfalussyak és Rudnayak pereit a Petróczyek ellen*, Budapest 1910, str. 50.
- ⁵ Lukinich Imre, *A Podmanini Podmaniczky család oklevéltára*, Budapest 1941, III. 546 a IV. 90—91.
- ⁶ ŠAN, TŽ-I, Possessiones, Bošianska Neporadza, No. 2.
- ⁷ tamže.
- ⁸ tamže, No. 4 a 13.
- ⁹ tamže, No. 12.
- ¹⁰ tamže, Rožňová Neporadza, No. 9.
- ¹¹ Lukinich, c. d. II. 461 a 594.
- ¹² tamže, III. 546 a IV. 90—91.
- ¹³ ŠAN, TŽ-I, Portálne súpisy, krab. 1.
- ¹⁴ ŠAN, TŽ-I, Kongregačný protokol č. 4, str. 348.
- ¹⁵ ŠAN, TŽ-I, Daňové súpisy, krab. 3: *Repartitionis limitatio nova...*
- ¹⁶ ŠAN, TŽ-I, *Conscriptio I. C. Trencziensis... denuo anno Domini 1720 peracta*. Viacerí autori nepovažujú údaje tohto krajinského súpisu za spoľahlivé.
- ¹⁷ ŠAN, IT-AP, č. inv. 315.
- ¹⁸ ŠAN, TŽ-I, KST — Urbársko-komasačné spisy Bošianskej Neporadze.
- ¹⁹ tamže, Urbársko-komasačné spisy Rožňovej Neporadze.

O B S A H

Na úvod	3
Prírodné podmienky	4
Neporadza kedysi	5
Na prelome doby	19
Život po oslobodení — Neporadza nedávna a prítomná	22
Slovo na záver	28
Poznámky	29

Juraj Fojtík — Peter Gulár

NEPORADZA 1321 — 1971

Stručný pohľad do minulosti a prítomnosti obce

Vydal Miestny národný výbor v Neporadzi pri príležitosti osláv 650.
výročia prvej písomnej zmienky o obci

Povolil Okresný národný výbor — odbor kultúry v Trenčíne,
číslo 627/1971

Lektoroval a redigoval Rudolf Samuel

Fotografie Peter Gulár

Náklad 1000 výtlačkov

Vytlačili Západoslovenské tlačiarne, n. p., odl. prev. Trenčín